

DOI: 10.18523/2519-4739.2025.10.1.28-38

УДК 336.221.22:330.534.4(477)

Буй Т. Г.

<https://orcid.org/0000-0003-4847-3897>

Бояр Д. С.

<https://orcid.org/0009-0005-8104-8261>

ОПТИМІЗАЦІЯ КОРПОРАТИВНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ ФІСКАЛЬНИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ ПОТРЕБ ДЕРЖАВИ

У статті визначено особливості та канали впливу корпоративного оподаткування, здійснено оцінювання фіскальної ролі податку на прибуток в Україні та інших країнах, а також порівняння рівня податкового навантаження, змодельовано вплив корпоративного оподаткування на ключові макроекономічні показники України та надано рекомендації щодо реформування податку на прибуток.

Дослідження показало, що корпоративне оподаткування і далі виконує важливу фіскальну функцію в бюджетній системі України, забезпечуючи значну частку доходів загального фонду державного бюджету. Проаналізовано динаміку податкового навантаження на бізнес у порівнянні з міжнародними практиками. Встановлено, що, попри формально середній рівень ставок, реальне податкове навантаження в Україні залишається високим.

Результати VAR-моделювання підтверджують, що підвищення корпоративного податкового навантаження чинить негативний вплив на економічну динаміку, інвестиції та довгострокову фіскальну стабільність. Хоча бюджетні надходження зростають у короткостроковій перспективі, це супроводжується зниженням темпів зростання ВВП і скороченням інвестицій. Отже, реформування корпоративного оподаткування в напрямі зменшення податкового тиску має емпіричне обґрунтування і може сприяти сталому економічному зростанню.

Зазначено, що в довгостроковому періоді запровадження податку на виведений капітал може зменшити стимули до ухилення від сплати податків, стимулювати реінвестування та сприяти пожвавленню економічної активності. Водночас у короткостроковому періоді або у разі збереження класичної моделі потрібно вдосконалювати адміністрування податку на прибуток, що передбачає спрощення процедур оподаткування, підвищення прозорості й стабільності податкового законодавства.

Рекомендовано помірно знизити податкове навантаження, гармонізувати українське податкове законодавство з європейським та стабілізувати його, впорядкувати податкові пільги, автоматизувати систему адміністрування. Запропоновані рішення можуть слугувати основою для формування збалансованої податкової політики в період війни та повоєнного відновлення. Обґрунтовано, що ефективна податкова система повинна бути не лише інструментом наповнення бюджету, а й стимулом до розвитку бізнесу, залучення інвестицій та формування сталого економічного зростання.

Ключові слова: податки, корпоративне оподаткування, податок на прибуток, податок на виведений капітал, доходи бюджету, податкова система, стимулювання бізнесу, податкова політика, фіскальна політика, податкове навантаження.

JEL classification: G28, G38, H21, H25, H26, H32

Вступ і постановка проблеми. Корпоративне оподаткування є важливим складником податкової системи держави, що має суттєвий вплив як на її економіку, так і на суспільство загалом. Від вибору моделі оподаткування, розміру податкового навантаження та ефективності адміністрування залежить не лише рівень бюджетних надходжень, а й загальна динаміка соціально-економічного розвитку країни. Значущість корпоративного оподаткування проявляється як на макrorівні – через вплив на темпи зростання ВВП та наповнення бюджету, так і на мікрорівні – через вплив на фінансові результати окремих підприємств.

Економіка України нині перебуває в критичному стані, а поточне корпоративне оподаткування має низку проблем: високе податкове навантаження, ухилення від сплати податків, обмежені можливості для реінвестування прибутку. Отже, існує потреба в реформуванні податкової системи України, зокрема в частині корпоративного оподаткування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оподаткування підприємств часто є предметом фахових дискусій і наукових досліджень, спрямованих на пошук оптимальної податкової системи певної країни. Значний внесок у дослідження і розроблення сучасної системи корпоративного оподаткування зробили українські науковці, зокрема: О. Лега, Т. Прийдак, Л. Яловега, О. Бетлій, Г. Мельничук, К. Токарева, Д. Марчак, В. Махінко, Д. Гетманцев, В. Ходзицька, Т. Латковська. Вагомі наукові доробки в галузі корпоративного оподаткування мають закордонні фахівці, серед яких можна виділити Д. Заха, Т. Оттена, Р. Джуччі, М. Джейкобса, С. Гехерта, А. Сінгха та ін.

Невирішені частини проблеми. Останнім часом перед податковою системою України постають нові значні виклики, пов'язані з недостатністю бюджетних надходжень. Водночас зміни, спрямовані на підвищення податкових надходжень для покриття бюджетного дефіциту, мають високий рівень впливу на ведення бізнесу в країні та економіку загалом. Тому рішення щодо корпоративного оподаткування мають бути ефективними, збалансованими та враховувати як фінансові потреби держави, так і необхідність створення сприятливих умов для розвитку підприємницької діяльності. Через це актуальним залишається пошук моделі корпоративного оподаткування, яка б відповідала сучасним економічним викликам України, особливо в умовах глобалізації, тривалої війни та інтеграції до європейського економічного простору.

Мета і завдання статті. Метою статті є виявлення впливу корпоративного оподаткування на бюджетні надходження, показники ведення бізнесу, інвестиційного клімату та економічного розвитку в Україні, визначення основних проблем і розроблення практичних рекомендацій щодо реформування корпоративного оподаткування.

Основні результати дослідження. Фіскальний вплив корпоративного оподаткування є одним із ключових аспектів оцінювання ефективності податкової системи, оскільки він безпосередньо визначає рівень бюджетної спроможності держави, стабільність фінансових потоків та можливості фінансування суспільно важливих потреб. Фіскальний вплив проявляється не лише в абсолютних обсягах податкових надходжень, а й у здатності системи забезпечити стабільне, передбачуване та ефективне адміністрування. Корпоративні податки мають властивість автоматичного коригування: у періоди економічного зростання вони зростають разом із прибутками компаній, а під час спаду – зменшуються, знижуючи податкове навантаження на бізнес. Отже, корпоративні податки виконують роль автоматичних стабілізаторів бюджетної системи.

Через податкові інструменти держава може застосовувати певні фіскальні стимули, спрямовані на заохочення інвестицій у пріоритетні сфери. Наприклад, звільнення від оподаткування певних операцій, зменшення ставки податку для певних галузей, платників податків або регіонів, податкових канікул або пільги для інноваційної діяльності дають змогу поєднати дохідну функцію оподаткування з функцією економічного стимулювання.

Фіскальний вплив корпоративного оподаткування неможливо відокремити від його соціального та економічного вимірів. Корпоративне оподаткування безпосередньо впливає на інвестиційну активність підприємств, їхню конкурентоспроможність, структуру витрат, а в довгостроковій перспективі – на темпи економічного зростання, зайнятість, соціальні витрати і добробут суспільства. Отже, корпоративне оподаткування виконує багатофункціональну роль у сучасній економіці та має комплексний фіскальний, економічний та соціальний вплив (рис. 1).

Податок на прибуток підприємств або інші форми корпоративного оподаткування, як-от податок на виведений капітал чи оборотний податок, є важливими джерелами доходів державного бюджету. У більшості країн світу корпоративні податки забезпечують доволі значну частку податкових надходжень – у середньому від 5 % до 15 %. В Україні цей показник традиційно

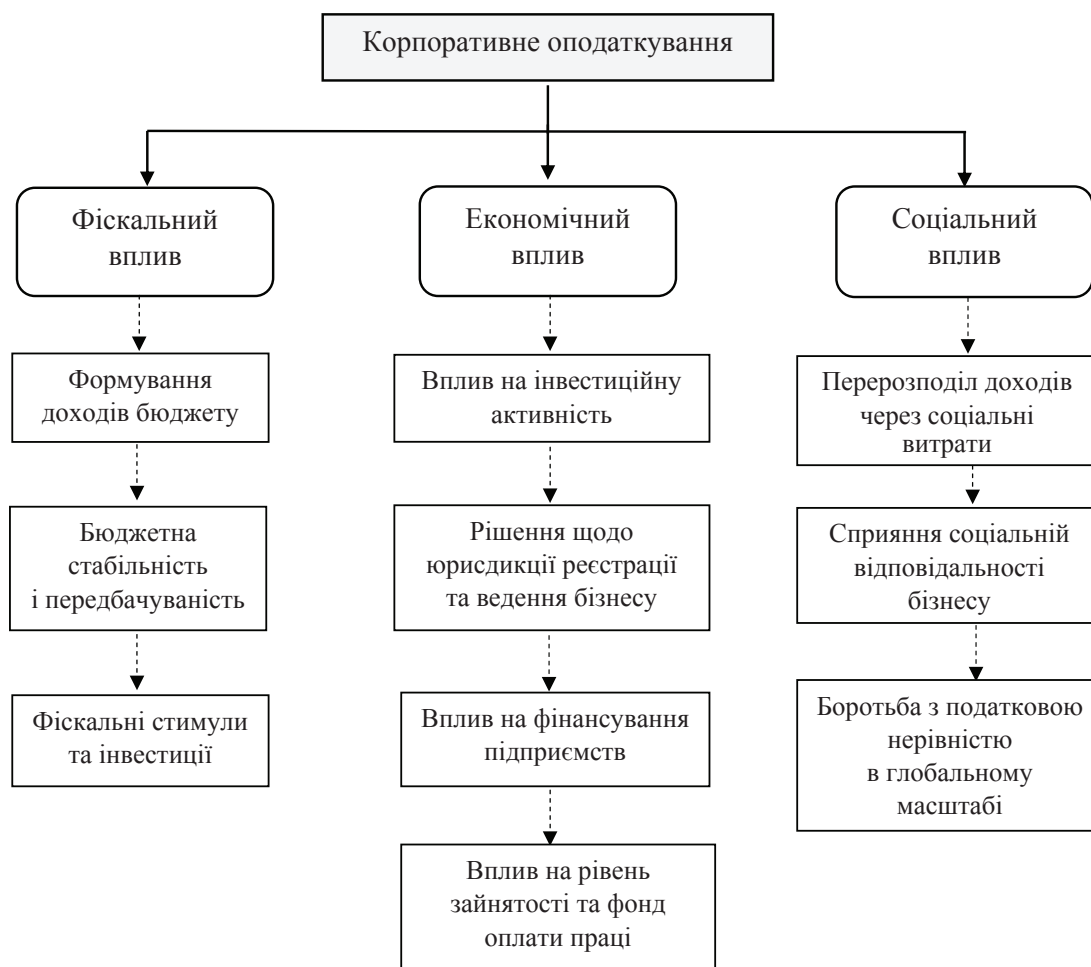


Рис. 1. Вплив корпоративного оподаткування
Джерело: побудовано авторами

коливається в межах 8–15 %, що підкреслює його значення для бюджетної стабільності (рис. 2). У воєнний і повоєнний періоди роль корпоративного оподаткування в наповненні бюджету лише зростає, оскільки бізнес є основним джерелом мобілізації внутрішніх ресурсів.

Роль корпоративного оподаткування в забезпеченні фінансової спроможності держави підтверджується щорічною динамікою надходжень. Протягом останніх 10 років обсяги надходжень від податку на прибуток зростали, попри періодичні економічні спади, воєнні виклики та форс-мажорні події. У 2015 р. надходження становили лише 39 млрд грн, а вже у 2024 р. – 299 млрд грн, що є рекордним значенням за останні роки. За період 2015–2024 рр. надходження від податку на прибуток зросли на 667 %. При цьому частка корпоративного податку в структурі загальних податкових доходів зросла з 8 % до 14 %. Варто зауважити, що у 2024 р. відбулося найбільше зростання надходжень від корпоративного оподаткування – на 88 %, що більшою мірою було спричинене

підвищенням ставки податку на прибуток для банків до 50 %. Динаміка, відображена на рис. 2, свідчить не лише про розширення податкової бази, а й про зростання ролі корпоративного податку як джерела бюджетного фінансування в умовах війни та економічного відновлення.

Рівень корпоративного податкового навантаження є одним із факторів, який беруть до уваги під час ухвалення рішень щодо інвестування в країну. Закордонний інвестор за інших рівних умов обере для інвестування юрисдикцію з меншим податковим навантаженням. Тому для оцінювання впливу корпоративного оподаткування варто розглянути рівень податкового навантаження в Україні та інших країнах, показник якого розраховується як співвідношення надходжень від корпоративного податку до ВВП (рис. 3). Завдяки цьому можна зрозуміти, наскільки податкова система України є конкурентоспроможною.

Україна має стабільно високий рівень корпоративного податкового навантаження – понад 3 %



Рис. 2. Динаміка податкових надходжень і частки податку на прибуток у структурі загальних надходжень бюджету протягом 2015–2024 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі даних (Держстат, 2025)

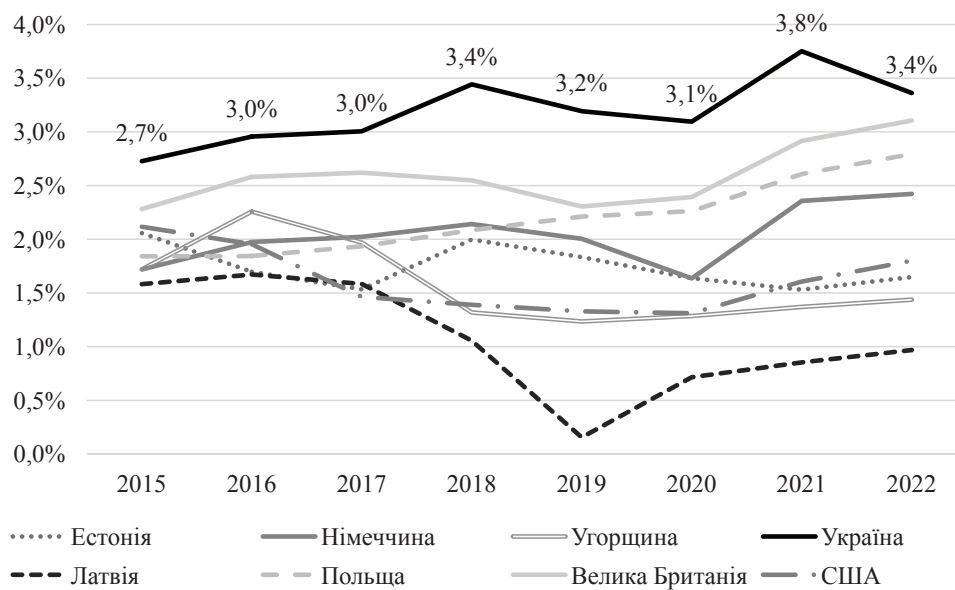


Рис. 3. Рівень корпоративного податкового навантаження в Україні та провідних країнах світу у 2015–2022 рр., %
Джерело: побудовано авторами на основі даних (Держстат, 2025; OECD Data Explorer, 2025) та власних розрахунків

ВВП у 2021–2022 рр., що є вищим, ніж у більшості країн ЄС. Наприклад, в Естонії цей показник становив менше ніж 1 %, у Великій Британії – близько 2 %, у Польщі – близько 2,5 %. Така динаміка свідчить про надмірне податкове навантаження на підприємства в Україні та низький рівень податкової конкурентоспроможності країни, що погіршує інвестиційний клімат країни.

Важливою передумовою формування обґрунтованої податкової політики в корпоративному

секторі є емпіричне підтвердження впливу корпоративного оподаткування на економіку, інвестиційну активність та податкові надходження. Результати оцінювання можуть слугувати аргументом для перегляду параметрів податкової системи в напрямі її адаптації до сучасних економічних умов, зокрема до лібералізації корпоративного оподаткування, зменшення податкового навантаження та розгляду можливості переходу до моделі оподаткування виведеного капіталу.

Для дослідження впливу корпоративного оподаткування на економіку та податкові надходження України автори побудували VAR-модель оцінювання взаємозв'язків між показниками. Модель реалізовано в середовищі пакета Eviews 12.0 на квартальних статистичних даних НБУ, Державної служби статистики України та Ukraine Economic Outlook на часовому проміжку за I кв. 2013 р. – IV кв. 2024 р. До моделі увійшли такі змінні: реальний ВВП (gdp_sa), капітальні інвестиції ($investments_sa$), податкові надходження з податку на прибуток підприємств ($tax_revenue_sa$), податкове навантаження (tax_burden_sa), рівень тіньової економіки ($shadow_economy$), а також прямі іноземні інвестиції ($direct_investments$). Усі змінні відображені у вигляді індексів та пройшли процедуру сезонного згладжування за потреби.

Для коректної побудови і визначення якості моделі було проведено перевірку рядів на коінтеграцію, у результаті якої умова наявності коінтеграційного зв'язку не виконується. Отже, було підтверджено, що слід застосовувати VAR-моделювання; перевірку рядів на стаціонарність за допомогою розширеного тесту Дікі – Фулера (виявлено, що часові ряди є стаціонарними в перших різницях); визначення порядку VAR-моделі за допомогою тесту на максимальний лаг (Lag Length Criteria), результати якого показали, що за інформаційними критеріями потрібно обрати один лаг як оптимальну кількість; аналіз моделі на статистичну значущість лагів із використанням тесту на виключення лагів (Lag Exclusion Test), який засвідчив можливість використання одного лагу; перевірку змінних моделі на екзогенність / ендогенність за допомогою тесту Грейнджера; перевірку залишків моделі на білий шум. Результати тесту вказують на стаціонарність залишків кожного

окремого рівняння, а також свідчать про те, що залишки розробленої VAR-моделі є білим шумом; перевірку нормальності розподілу залишків; перевірку на наявність автокореляції залишків, яка показала відсутність автокореляції вищих порядків.

Ключовим етапом VAR-моделювання є аналіз імпульсних функцій відгуку, які дають змогу простежити реакцію змінних моделі на шок у податковому навантаженні. У результаті моделювання встановлено, що шок у змінній корпоративного податкового навантаження викликає суттєве уповільнення економічної активності з третього кварталу, що досягає мінімального значення в четвертому кварталі (рис. 4). Далі ефект поступово згасає і стає статистично незначущим приблизно після сьомого кварталу. Така динаміка свідчить про те, що підвищення податкового навантаження має стримуючий вплив на економічне зростання в середньостроковій перспективі, хоча в короткостроковому періоді можливе тимчасове інерційне прискорення, яке пояснюється тим, що бізнес ще не встиг повністю адаптувати виробничі та фінансові процеси до нових податкових умов.

Подібна динаміка простежується і в реакції капітальних інвестицій. Імпульсна функція демонструє початкове короткострокове зростання інвестицій у першому кварталі після шоку, що може бути пов'язано з інерційним виконанням уже запланованих проєктів. Однак уже з другого кварталу спостерігається різке зниження обсягів капітальних вкладень, з максимальним падінням у третьому кварталі, після чого розпочинається поступове відновлення. З шостого кварталу ефект шоку згасає і стає статистично незначущим (рис. 5). Така динаміка свідчить про високу чутливість інвестиційного клімату до змін у фіскальній політиці: підвищення податкового

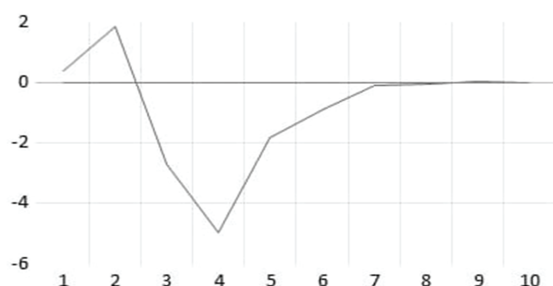


Рис. 4. Імпульсна функція відгуку ВВП на шок у податковому навантаженні
Джерело: побудовано авторами на основі (НБУ, 2025; Держстат, 2025; Ukraine Economic Outlook, 2025) та власних розрахунків

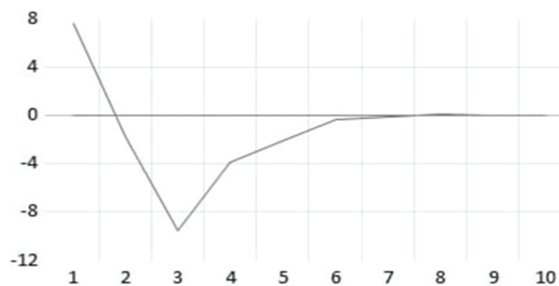


Рис. 5. Імпульсна функція відгуку капітальних інвестицій на шок у податковому навантаженні
Джерело: побудовано авторами на основі (НБУ, 2025; Держстат, 2025; Ukraine Economic Outlook, 2025) та власних розрахунків

навантаження негативно впливає на інвестиційну активність, стримуючи наміри до капіталовкладень з боку як внутрішніх, так і іноземних інвесторів, і знижуючи загальну привабливість української економіки для інвестування.

Окремий інтерес становить реакція безпосередньо податкових надходжень на зміну податкового навантаження. Модель демонструє, що податкові надходження зростають у першому кварталі після шоку. Проте після цього ефект згасає і спостерігається негативний відгук (рис. 6). Це свідчить про наявність ефекту тимчасової фіскальної вигоди, яка згодом компенсується зниженням ділової активності, інвестицій та звуженням податкової бази. Отже, надмірне підвищення ставки податку на прибуток може призводити до зниження ефективності податкової системи.

Для доповнення аналізу було здійснено розрахунок декомпозиції дисперсій змінних, які дають можливість визначити, на скільки відсотків зміна однієї змінної пояснюється зміною іншої (рис. 7). За результатами моделі, на горизонті у 10 кварталів до 8 % дисперсії зростання ВВП пояснюється податковими шоками. Хоча цей вплив не є домінантним, він залишається статистично значущим і свідчить про наявність опосередкованого зв'язку між податковою політикою та економічною динамікою. Більш вагомий вплив податкового навантаження простежується на податкові надходження: понад 80 % варіації цієї змінної пояснюється саме змінами в податковому навантаженні. Це підкреслює надзвичайну чутливість фіскальної системи до змін у параметрах податкового тиску, що підтверджує критичну роль податкової політики у формуванні бюджетної стабільності. Також встановлено, що інвестиції приблизно на 19 % залежні від корпоративного податкового середовища.

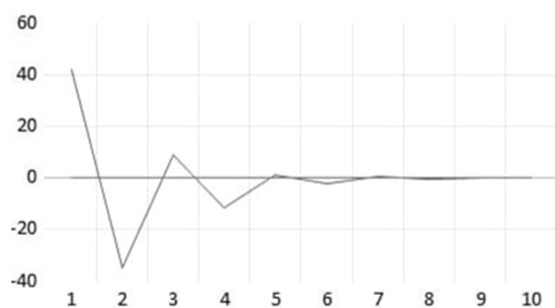


Рис. 6. Імпульсна функція відгуку корпоративних податкових надходжень до зведеного державного бюджету на шок у податковому навантаженні
Джерело: побудовано авторами на основі (НБУ, 2025; Держстат, 2025; Ukraine Economic Outlook, 2025) та власних розрахунків

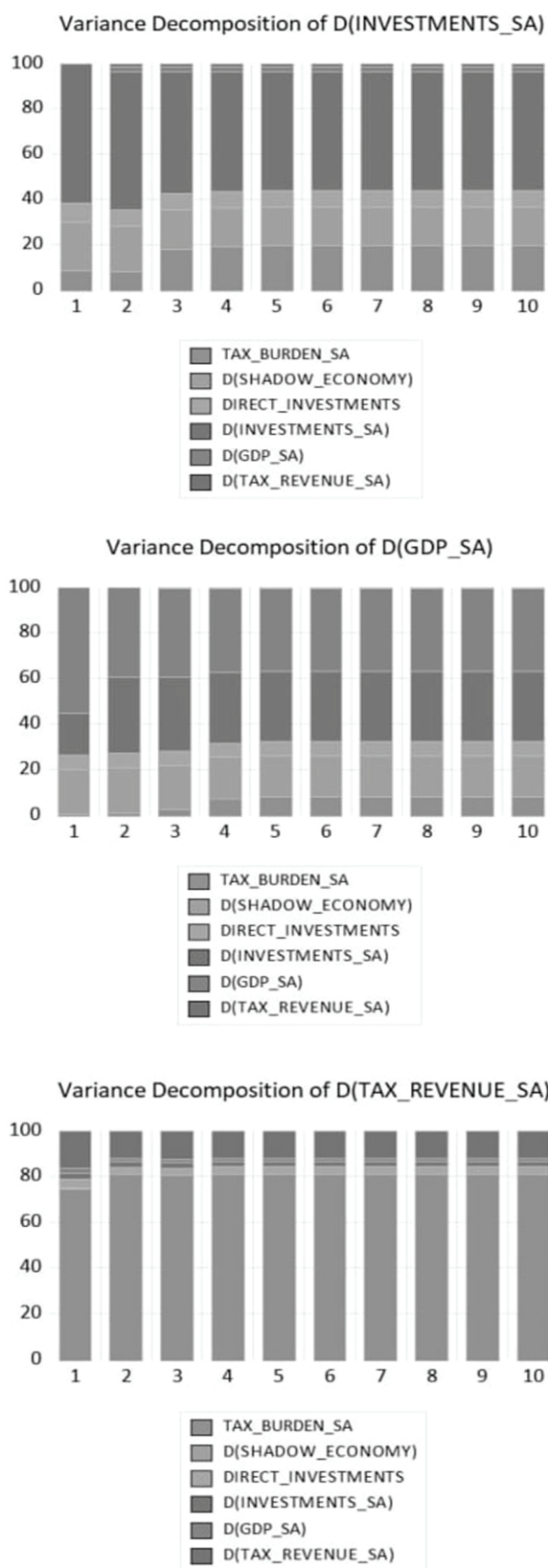


Рис. 7. Графічне відображення декомпозиції дисперсії для реального ВВП, інвестицій та корпоративних податкових надходжень
Джерело: побудовано авторами на основі (НБУ, 2025; Держстат, 2025; Ukraine Economic Outlook, 2025) та власних розрахунків

Результати моделювання свідчать про те, що поточне корпоративне оподаткування, яке ґрунтується на класичній моделі, демонструє обмежену ефективність у забезпеченні довгострокової стабільності як для бюджету, так і для економічної динаміки. Хоча збільшення податкового навантаження короточасно дає змогу підвищити доходи бюджету, проте це пригнічує економічну активність і послаблює інвестиційні стимули. Отже, реформа податкової системи має бути орієнтована на створення стабільного та прогнозованого середовища з мінімальним фіскальним тиском.

На підставі отриманих результатів моделювання можна сформулювати такі ключові висновки:

- податкова політика має враховувати не лише прямий фіскальний ефект, але й побічні економічні наслідки, які проявляються із часовим лагом;
- підвищення податкового навантаження має обмежений позитивний ефект на надходження до бюджету й може спричинити довгострокові втрати;
- ефективна податкова реформа має залучати інструменти, що стимулюють інвестиції та реінвестування прибутку, зменшуючи загальний податковий тиск на підприємства;
- альтернативні моделі оподаткування, зокрема податок на виведений капітал, потенційно можуть бути ефективнішими з погляду динаміки інвестицій та ВВП.

Корпоративне оподаткування в Україні має альтернативні можливості розвитку. Протягом останніх десятиліть у наукових і фахових колах обговорювали як можливості розвитку класичної моделі оподаткування (податок на прибуток), так і впровадження податку на виведений капітал. В обох варіантах наявний потенціал для стимулювання економічної активності, однак вибір залежить від наявних ресурсів, ризиків та зовнішніх умов. У короткостроковій перспективі більш доцільною є модель лібералізації чинної системи, орієнтована на зниження податкового тиску, поліпшення адміністрування та цифровізацію. Це дасть змогу підтримати бізнес в умовах війни та забезпечити стабільні надходження до бюджету (Буй та ін., 2020).

У довгостроковій перспективі перехід на модель податку на виведений капітал може стати одним із ключових етапів модернізації податкової системи, особливо для стимулювання реінвестування, зменшення тінізації та спрощення адміністрування. Однак для цього потрібна поступова ретельна підготовка та комплексна податкова реформа.

Висновки та пропозиції щодо подальших досліджень. Корпоративне оподаткування в Україні

має низку проблем. Надмірне податкове навантаження, складність і висока вартість адміністрування, неефективність податкових органів, правова нестабільність і фіскальний тиск на бізнес – усе це створює несприятливе середовище для розвитку підприємництва та стримує інвестиційну активність. Щоб подолати ці виклики, потрібні не лише точкові рішення, а й системна податкова реформа, яка має ґрунтуватися на принципах стабільності, передбачуваності, партнерства з бізнесом та раціонального використання державних ресурсів. Лише за таких умов податкова система зможе виконувати не лише фіскальну, а й стимулюючу функцію, сприяючи сталому розвитку української економіки.

Насамперед доцільно впровадити такі зміни:

1. Зниження податкового навантаження. Україна потребує економічного зростання, однак високе податкове навантаження стримує зростання економіки. Цю залежність науковці довели на прикладі економіки США. Згідно з висновками американських економістів Девіда Ромера та Крістіни Ромер, збільшення рівня податкового навантаження відносно ВВП на 1 % спричиняє зменшення реального ВВП на 3 % (Romer & Romer, 2007). Результати наведеної вище VAR-моделі також підтверджують негативний вплив зростання податкового навантаження на реальний ВВП, капітальні інвестиції та навіть податкові надходження в довгостроковій перспективі. Альтернативою податку на прибуток може бути податок на виведений капітал. Досвід Естонії демонструє, що впровадження податку на виведений капітал стало одним із головних факторів досягнення країною найвищої податкової конкурентоспроможності у світі.

Зниження податкового навантаження в Україні забезпечить економічну підтримку бізнесу та стимулюватиме повернення в Україну релокованих підприємств, а також приваблюватиме в Україну іноземні компанії. Враховуючи те, що корпоративне оподаткування Польщі, Румунії, Словаччини перебуває на приблизно однаковому рівні з українським, зниження ставки податку на прибуток буде істотним фактором підвищення податкової конкурентоспроможності України. Окрім податкової системи, Україна має багато переваг для іноземних компаній: професійні освічені кадри, доступ до моря, розвинуту логістику, високий рівень інновацій. Водночас Україна зможе збільшити податкові надходження за рахунок «деофшоризації», адже за умови зниженого рівня оподаткування значно зменшаться обсяги виведення капіталу в офшори.

Водночас ефективним засобом запобігання ухиленню від оподаткування може бути

підвищення штрафних санкцій за несплату податків та впровадження корпоративної кримінальної відповідальності за несплату податків у великих розмірах. Поєднання низьких ставок податку та високих ризиків застосування санкцій сприятиме своєчасній та повній сплаті платниками податків і зменшенню обсягу тіньової економіки (Bui, 2018).

2. Впровадження податкових пільг. Більшість фахівців вважають виправданими насамперед пільги інноваційного та екологічного характеру, які в довгостроковій перспективі сприяють розвитку економіки та суспільства. Передовсім це пільги для високотехнологічних галузей, завдяки яким можна досягнути найбільшого економічного зростання у вигляді податкових кредитів, зниження ставок оподаткування, податкових канікул тощо.

Водночас у разі запровадження податку на виведений капітал доцільність більшості податкових пільг втрачає актуальність. Якщо немає оподаткування прибутку, реінвестованого в межах компанії, зникає потреба у звільненні окремих видів діяльності чи галузей від оподаткування. Така модель оподаткування стимулює розвиток бізнесу та інвестиційну активність, без необхідності створення спеціальних режимів.

3. Гармонізація українського податкового законодавства з європейським. У контексті європейської інтеграції Україна має активізувати зусилля з узгодження свого податкового законодавства з правовою системою Європейського Союзу. З січня 2024 р. Європейська Комісія розпочала офіційний процес скринінгу законодавства України з метою оцінювання його відповідності європейським законодавчим нормам, що є обов'язковою процедурою для країн-кандидатів на вступ до ЄС.

У сфері оподаткування вже досягнуто певного прогресу, зокрема, законодавство про податок на додану вартість здебільшого узгоджене з положеннями Директиви ЄС про ПДВ, а в частині акцизного оподаткування гармонізація є частковою (Звіт про стан імплементації актів права ЄС, 2025). Водночас напрям прямого оподаткування, зокрема корпоративного прибуткового податку та заходів протидії агресивному податковому плануванню, потребує суттєвого доопрацювання, зокрема (але не виключно) імплементації ініціативи Pillar 2 та реалізації низки директив серії DAC, які стосуються обміну податковою звітністю та інформацією.

З метою уникнення втрат податкових надходжень, відповідності глобальним податковим тенденціям і забезпечення фіскальної стійкості

Україні слід імплементувати положення Pillar 2 у національне податкове законодавство в повному обсязі. Багато країн світу застосовують поетапний підхід до впровадження Pillar 2, починаючи з тих елементів, які мають найбільший фіскальний ефект. В умовах обмежених ресурсів і потреби в негайному посиленні доходів бюджету Україна може також дотримуватися поетапної логіки, починаючи з впровадження Належного локального мінімального додаткового податку (QDMTUT), оскільки саме цей складник має потенціал забезпечити найбільший фіскальний ефект для України.

В Україні значна кількість компаній входять до складу міжнародних груп із глобальним доходом понад 750 млн євро. Незважаючи на формально високу номінальну ставку податку на прибуток у розмірі 18 %, фактичне податкове навантаження для багатьох із них може бути нижчим за 15 % унаслідок застосування податкових різниць, пільг, прискореної амортизації тощо. Досвід інших країн, зокрема за оцінюванням ОЕСР, підтверджує, що в юрисдикціях із номінальними ставками 17–19 % ефективні ставки можуть становити лише 13–14 %. Це відкриває Україні можливість стягувати додатковий податок у межах QDMTUT і зберігати ці надходження у власному бюджеті замість того, щоб дозволити їх перетікання за кордон.

Ще одним пріоритетним для України елементом Pillar 2 є Правило оподаткування доходів біля джерела (STTR), яке дасть змогу Україні додатково оподатковувати транскордонні виплати (проценти, роялті, управлінські послуги), що переказуються до юрисдикцій із низьким оподаткуванням, до встановленого мінімального рівня в розмірі 9 %. Здійснення виплат пасивних доходів на користь нерезидентів є доволі поширеним серед великих українських компаній. Отже, такий елемент Pillar 2 матиме також значний фіскальний вплив.

4. Створення стабільного та прозорого податкового середовища. Складність і фрагментарність податкового законодавства України залишається однією з ключових проблем, що перешкоджає ефективному адмініструванню податків, ускладнює податкове планування для бізнесу та підвищує рівень податкової невизначеності. Системна проблема постійного внесення точкових змін до Податкового кодексу України без належного обговорення призводить до нестабільності та ускладнює правозастосування. Замість цього потрібно забезпечити виважений і передбачуваний процес оновлення податкового законодавства із залученням

представників бізнесу, професійних асоціацій, науковців та аналітичних центрів. Усі зміни мають впроваджуватися поступово, з дотриманням принципів стабільності, нейтральності та прозорості, що забезпечить сталість і передбачуваність законодавства. Це сприятиме довгостроковому плануванню, підвищенню інвестиційної привабливості та податкової конкурентоспроможності України.

Важливим напрямом є також удосконалення механізму податкових консультацій. Попри наявність можливості отримання індивідуальних податкових консультацій (ІПК), на практиці вони не завжди забезпечують достатній рівень правової визначеності для платників податків. Часто консультації є надто загальними або дублюють чинні норми, а їхній правовий статус є рекомендаційним, що не гарантує захисту у разі зміни позиції податкового органу.

У цьому контексті доцільним є впровадження в Україні інструменту Tax Rulings, тобто попередніх податкових рішень, які надаються індивідуально платнику податків щодо запланованої або вже здійсненої операції. На відміну від ІПК, Tax Rulings мають обов'язкову юридичну силу для сторін і є регуляторним актом стосовно конкретної ситуації для конкретної компанії. Такий підхід забезпечує високий рівень податкової передбачуваності та знижує ймовірність виникнення податкових спорів.

5. Автоматизація системи адміністрування корпоративних податків і вивільнення часу платників податків.

Середньостатистичне українське підприємство витрачає понад 37 годин на рік для податкового адміністрування податку на прибуток. Для оптимізації корпоративного оподаткування слід автоматизувати нарахування, декларування та сплату податків, максимально зменшивши необхідні для цього ресурси з боку бізнесу.

Для підвищення ефективності податкового адміністрування та зменшення навантаження як на податкові органи, так і на платників податків, доцільно суттєво розширити застосування цифрових рішень у цій сфері. Зокрема, потрібно розробити та впровадити автоматизовані системи

аналізу податкової інформації, що надходить від платників податків, з метою перевірки її відповідності вимогам Податкового кодексу України.

Такі системи дозволять здійснювати автоматичний контроль за правильністю нарахування та сплати корпоративного податку, зменшуючи потребу в трудомістких документальних перевірках. Це сприятиме зменшенню адміністративних витрат держави та бізнесу, а також підвищить передбачуваність і прозорість податкового контролю.

Одним із ключових елементів цього процесу має стати впровадження системи SAF-T UA – стандартизованого електронного пакету даних про підприємства (головна книга, обсяги продажів та закупівель, рух основних засобів і запасів, дані про платежі, розшифровка податкових різниць). З 1 січня 2025 р. вимога формувати та подавати SAF-T UA поширюється на великі підприємства та перебуває на стадії тестування за участі платників податків і розробників. Очікується, що протягом наступних років система документації SAF-T UA буде впроваджена для всіх компаній.

Крім того, у межах цифровізації податкового контролю доцільно впровадити елементи штучного інтелекту та алгоритми машинного навчання для аналізу великих масивів податкових даних. Це дасть змогу виявляти аномалії, ознаки ухилення та ризикові операції в автоматичному режимі. У результаті впровадження такої системи можна очікувати значне скорочення обсягу ресурсів, що витрачаються на адміністрування податків, підвищення ефективності контролю та поліпшення якості взаємодії між бізнесом і податковими органами.

Корпоративне оподаткування є не лише джерелом доходів бюджету, а й потужним інструментом державної політики, що впливає на економічне зростання, інвестиційний клімат, зайнятість та рівень соціального забезпечення. Саме тому ефективна система корпоративного оподаткування повинна поєднувати фіскальну дохідність, економічну нейтральність, простоту адміністрування та соціальну справедливість.

Список літератури

- Буй, Т. Г., & Примєрова, О. К. (2023). Бюджетна система України: вплив війни та виклики повоєнної відбудови. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*, 8(1), 17–24. <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2023.8.1.17-24>
- Буй, Т. Г., Примєрова, О. К., & Мельник, А. І. (2020). Вплив податку на прибуток на економічне зростання в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*, 5. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-5-6029>
- Державна служба статистики України. (2025a). Валовий внутрішній продукт у цінах попереднього року. https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/vvp/vvp_kv/vvp_kv_din_ue.xlsx
- Державна служба статистики України. (2025b). Капітальні інвестиції (щоквартальні показники). https://www.ukrstat.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit_UA.pdf
- Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права ЄС. (2025). https://www.eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit_UA.pdf
- Національний банк України. (2025a). Макроекономічні показники. Річні дані зведеного бюджету України за 2011–2024 роки. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators>
- Національний банк України. (2025b). Статистика зовнішнього сектору. Річні дані прямих інвестицій в Україну за 2001–2024 роки. https://bank.gov.ua/files/ES/FDI_y.xlsx
- Офіс Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. (2025). Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу. https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit_UA.pdf#page=3.09
- Bui, T. (2018). Tax evasion in Ukraine: corporate and personal liability. *Scientific Papers NaUKMA. Economics*, 3(1), 21–27. <https://doi.org/10.18523/2519-4739312018148781>
- OECD Data Explorer. (2025). Revenue Statistics: OECD countries. [https://data-explorer.oecd.org/vis?tenant=archive&df\[ds\]=DisseminateArchiveDMZ&df\[id\]=DF_REV&df\[ag\]=OECD&dq=.1200.TAXGDP.&pd=2015%2C2022&to\[TIME_PERIOD\]=false&vw=tb](https://data-explorer.oecd.org/vis?tenant=archive&df[ds]=DisseminateArchiveDMZ&df[id]=DF_REV&df[ag]=OECD&dq=.1200.TAXGDP.&pd=2015%2C2022&to[TIME_PERIOD]=false&vw=tb)
- Romer, D. H., & Romer, C. D. (2007). The macroeconomic effects of tax changes: estimates based on a new measure of fiscal shocks. *NBER Working Paper Series*, 13264, 71–72.
- Ukraine Economic Outlook. (2025). Статистичні дані. <https://www.ukraine-economic-outlook.com/uk/researches>

References

- Bui, T. (2018). Tax evasion in Ukraine: corporate and personal liability. *Scientific Papers NaUKMA. Economics*, 3(1), 21–27. <https://doi.org/10.18523/2519-4739312018148781>
- Bui, T., & Primierova, O. (2023). Budget system of Ukraine: impact of war and challenges of post-war reconstruction. *Scientific Papers NaUKMA. Economics*, 8(1), 17–24. <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2023.8.1.17-24>
- Bui, T., Primierova, O., & Melnyk, A. (2020). The influence of income tax on economic growth in Ukraine. *International Scientific Journal "Internauka". Series: "Economic Sciences"*, 5. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-5-6029> [in Ukrainian].
- National Bank of Ukraine. (2025a). Macroeconomic indicators. Annual data on the consolidated budget of Ukraine for 2011–2024. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators> [in Ukrainian].
- National Bank of Ukraine. (2025b). External sector statistics. Annual data on direct investments in Ukraine for 2001–2024. https://bank.gov.ua/files/ES/FDI_y.xlsx [in Ukrainian].
- OECD Data Explorer. (2025). Revenue Statistics: OECD countries. [https://data-explorer.oecd.org/vis?tenant=archive&df\[ds\]=DisseminateArchiveDMZ&df\[id\]=DF_REV&df\[ag\]=OECD&dq=.1200.TAXGDP.&pd=2015%2C2022&to\[TIME_PERIOD\]=false&vw=tb](https://data-explorer.oecd.org/vis?tenant=archive&df[ds]=DisseminateArchiveDMZ&df[id]=DF_REV&df[ag]=OECD&dq=.1200.TAXGDP.&pd=2015%2C2022&to[TIME_PERIOD]=false&vw=tb)
- Office of the Vice Prime Minister for European and Euro-Atlantic Integration. (2025). Report on the results of the initial assessment of the implementation of European Union legislation. https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit_UA.pdf#page=3.09 [in Ukrainian].
- Report on the results of the initial assessment of the implementation of EU law. (2025). https://www.eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit_UA.pdf [in Ukrainian].
- Romer, D. H., & Romer, C. D. (2007). The macroeconomic effects of tax changes: estimates based on a new measure of fiscal shocks. *NBER Working Paper Series*, 13264, 71–72.
- State Statistics Service of Ukraine. (2025a). Gross Domestic Product in previous year prices. https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/vvp/vvp_kv/vvp_kv_din_ue.xlsx [in Ukrainian].
- State Statistics Service of Ukraine. (2025b). Capital investments (quarterly indicators). <https://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
- Ukraine Economic Outlook. (2025). Statistical data. <https://www.ukraine-economic-outlook.com/uk/researches> [in Ukrainian].

Tetiana Bui, Dmytro Boiar

OPTIMIZATION OF CORPORATE TAXATION IN UKRAINE WITH REGARD TO FISCAL AND ECONOMIC PRIORITIES OF THE STATE

Abstract

The article identifies the features and channels of influence of corporate taxation, assesses the fiscal role of income tax in Ukraine and other countries, compares the level of tax burden, models the impact of corporate taxation on key macroeconomic indicators of Ukraine, and provides recommendations for reforming income tax.

The study showed that corporate taxation continues to perform an important fiscal function in the budget system of Ukraine, providing a significant share of revenues to the general fund of the state budget. The dynamics of the tax burden on business are analyzed in comparison with international practices. It is established that despite the formally average level of rates, the real tax burden in Ukraine remains high.

The results of VAR modeling confirm that an increase in the corporate tax burden has a negative impact on economic dynamics, investment, and long-term fiscal stability. Although budget revenues increase in the short term, this is accompanied by a decrease in GDP growth rates and a reduction in investments. Thus,

reforming corporate taxation in the direction of reducing tax pressure has an empirical basis and can contribute to sustainable economic growth.

It is noted that in the long term, the introduction of a tax on withdrawn capital can reduce incentives for tax evasion, stimulate reinvestment, and contribute to the revival of economic activity. At the same time, in the short term or in the case of maintaining the classical model, it is necessary to improve the administration of income tax, which involves simplifying taxation procedures, increasing the transparency and stability of tax legislation.

It is recommended to moderately reduce the tax burden, harmonize Ukrainian tax legislation with European legislation, and stabilize it, streamline tax benefits, and automate the administration system. The proposed solutions can serve as the basis for the formation of a balanced tax policy during the war and post-war recovery. It is substantiated that an effective tax system should be not only a tool for filling the budget, but also an incentive for business development, attracting investments, and creating sustainable economic growth.

Keywords: taxes, corporate taxation, income tax, capital gains tax, budget revenues, tax system, business incentives, tax policy, fiscal policy, tax burden.

Подано / Submitted: 30.05.2025

Схвалено до публікації / Accepted: 22.08.2025

Оприлюднено / Published: 27.11.2025

Буй Тетяна Григорівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Tetiana Bui – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Finance Department, National University of Kyiv-Mohyla Academy

<https://orcid.org/0000-0003-4847-3897>

tetyana.bui@ukma.edu.ua

Бояр Дмитро Сергійович – магістр з фінансів, Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Dmytro Boiar – Master of Finance, National University of Kyiv-Mohyla Academy

<https://orcid.org/0009-0005-8104-8261>

d.boiar@ukma.edu.ua



Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)